

Гліб Юхимець,

зав. відділу НБУВ,

канд. мистецтвознавства, доцент

Вагомий внесок в українське галузеве бібліографознавство

Рец. на кн. : **Шатрова М. Б.** Документні ресурси української бібліографії образотворчого мистецтва (1996–2005) : монографія / М. Б. Шатрова ; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т ; [наук. ред. Г. М. Швецова-Водка]. – Рівне : Видавець ПП Дятлик М. С., 2011. – 255 с.

Монографія викладача кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету М. Б. Шатрової «Документні ресурси української бібліографії образотворчого мистецтва (1996–2005)», яка нещодавно вийшла друком, присвячена дослідженню української бібліографії образотворчого мистецтва, відображенню в документних ресурсах національної мистецької спадщини, відтворенню сучасного стану галузевого бібліографознавства та документознавства. Необхідність вивчення документних ресурсів української бібліографії образотворчого мистецтва кінця ХХ – початку ХХІ ст. як складової інформаційних ресурсів країни сьогодні цілком очевидна і потребує всілякої підтримки. Адже «опрацювання документних ресурсів вітчизняної бібліографії образотворчого мистецтва та ознайомлення з ними наукової спільноти дасть змогу змалювати реальну картину висвітлення питань образотворчого мистецтва у видавничій продукції України, допоможе визначити завдання бібліографії щодо їх популяризації» (с. 4).

Публікація М. Б. Шатрової має чітку композиційну будову і складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі книги «Дослідження документних ресурсів української бібліографії образотворчого мистецтва: історіографія» аналізуються праці з питань розвитку документних ресурсів української бібліографії образотворчого мистецтва ХХ – початку ХХІ ст., визначено роль А. Кримського, В. Горленка, Б. Грінченка, М. Шугурова, В. Лукича та інших бібліографів у створенні фундаменту національної бібліографії образотворчого мистецтва. Початок розвитку бібліографії образотворчого мистецтва цілком слушно пов'язується з публікаціями на сторінках «Записок» Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка у Львові упродовж 1892–1917 рр. поточної бібліографічної інформації, з альбомом «3 української старовини», що вийшов друком 1900 р. і який майже через 90 років, доповнений додатками, що зберігалися у закритих архівних та музейних фондах України, був перевиданий видавництвом «Мистецтво».

Завдяки опрацюванню великої кількості праць

провідних українських учених М. Б. Шатровій вдалося показати, як на кожному з етапів розвитку українського мистецтва – від зародження на ґрунті політичних реалій тогочасного устрою, через спад у період «застою» і до відновлення у період незалежності України – документні ресурси з українського образотворчого мистецтва долали складний шлях до споживачів інформації.

У книзі розкривається діяльність видавництва, видавничих організацій України з підготовки та випуску творів образотворчого мистецтва, літератури з образотворчого мистецтва, визначено їх географію. Грунтовний статистичний аналіз дає підстави автору зробити висновок: видання творів образотворчого мистецтва сьогодні потребує серйозної державної підтримки і, насамперед, упровадження новітніх технологій для створення конкурентоздатної книжкової продукції з образотворчого мистецтва.

У другому розділі монографії «Базові поняття та типологія документних ресурсів з образотворчого мистецтва» наукові визначення понять та типології документних ресурсів з образотворчого мистецтва, об'єкта бібліографії образотворчого мистецтва; характеристики документів, що є оригінальними творами образотворчого мистецтва, визначення завдань щодо їх обліку; класифікація видів опублікованих образотворчих документів ґрунтується на глибокому осмисленні великого масиву фактичного матеріалу. Розглядаючи документні ресурси як складову об'єкта бібліографії образотворчого мистецтва М. Б. Шатрова чітко окреслює інформаційну сферу функціонування образотворчого мистецтва в суспільстві як таку, що охоплює оригінали та репродуковані образотворчі документи, а також літературу про образотворче мистецтво.

Авторкою виокремлені основні складові документного потоку з образотворчого мистецтва: оригінальні твори мистецтва, окремі періодичні та неперіодичні видання друкованих образотворчих документів, ілюстрації (репродуковані образотворчих документів), неперіодичні мистецтвознавчі видання (книги та брошури), що визначаються категорією «література про образотворче мистецтво», періодичні та продовжувані видання (газети, журнали, збірники), електронні документні ресурси. М. Б. Шатрова наголошує на складностях й особливостях досліджен-

ня документного потоку з образотворчого мистецтва, які полягають в унікальності інформаційної складової образотворчого мистецтва, що пов'язано зі знаковим та матеріальним представленням її в документному потоці.

У третьому розділі «Первинні документи з образотворчого мистецтва» ґрунтовно досліджуються документні ресурси, опубліковані в усіх видах видань (включно і електронні) в Україні за період 1996–2005 рр. Надзвичайно важливим є тематичний і статистичний аналіз цих документних ресурсів, який, на нашу думку, проведений вперше системно і комплексно, що дає змогу запропонувати доповнення до державних термінологічних стандартів на види видань і документів. Йдеться про поняття: естампи, комікси, ілюстрації з періодичних та продовжуваних видань.

Загалом, автору вдалося переконливо обґрунтувати вирішення складових первинного документного ресурсу з питань образотворчого мистецтва, його основні семантичні, мовні, географічні, типологічні ознаки, визначити ядро видавництва та видавничих організацій, що випускають галузеву літературу та образотворчі видання, що є важливою передумовою створення документних ресурсів другого рівня – довідкових та бібліографічних видань.

Вторинні документи з образотворчого мистецтва (розділ IV) розглядаються як окремий пласт галузевого документного масиву. І це, безумовно, позитив. Результати типологічного аналізу масиву поточних, перспективних та ретроспективних бібліографічних видань з образотворчого мистецтва в Україні склали основу обґрунтованої констатації недостатньої забезпеченості поточною бібліографічною інформацією галузі образотворчого мистецтва. А такий стан справ сьогодні, на думку дослідниці, зумовлений тим, що підготовка і випуск поточних бібліографічних покажчиків закріплено лише за трьома державними установами – Книжковою палатою України, Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського та Національною парламентською бібліотекою України, продукцією яких є поточні бібліографічні покажчики універсального змісту (крім «Літопису образотворчих видань») та поточні покажчики і списки літератури загальнокультурнознавчої тематики. А ось галузеві поточні бібліографічні видання з образотворчого мистецтва ними не готуються і не видаються.

М. Шатрова показує, що актуальним завданням розвитку бібліографії образотворчого мистецтва є також вдосконалення системи галузевої ретроспективної бібліографії, в якій на сьогодні існують певні прогалини та недопрацювання. Саме тому у книзі наголошується на необхідності використання набутого досвіду в цій царині Книжковою палатою УРСР, Харківською державною науковою бібліотекою імені В. Г. Короленка та іншими установами.

Належна увага у виданні приділяється аналізу електронних бібліографічних ресурсів з образотворчого мистецтва, розкривається позитивний досвід Відділу образотворчих мистецтв НБУВ, на сайті якого розміщуються електронні версії публікацій співробітників з питань образотворчого

мистецтва. Проаналізовано також діяльність окремих обласних бібліотек – Івано-Франківської обласної наукової бібліотеки імені І. Я. Франка та Волинської обласної наукової бібліотеки імені О. Пчілки в цьому напрямі.

Дослідниця пропонує накопичений досвід створення електронних бібліографічних ресурсів образотворчого мистецтва активніше використовувати для вирішення проблем, що назріли. Насамперед, це «створення електронної пошукової бази образотворчих документів, розширення можливостей інформаційного пошуку будь-якого з видів образотворчих видань та якісніше використання їх у довідково-бібліографічному обслуговуванні користувачів».

Незаперечний позитив книги, що рецензується, – аналіз організації каталогів і картотек у галузі образотворчого мистецтва в бібліотеках України, які є невід'ємною складовою системи бібліографії образотворчого мистецтва. Його авторка буде на матеріалах каталогів і картотек відділу образотворчих мистецтв Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, на системах довідково-бібліографічного апарату Інституту мистецтвознавства, етнології і фольклористики імені М. Т. Рильського НАН України, відділу мистецтв Рівненської обласної наукової бібліотеки. Виходячи з напрацювань науковців цих установ, М. Шатрова пропонує власну модель системи каталогів та картотек для центральних наукових бібліотек. Така система, на її переконання, має включати: «алфавітний і систематичний каталоги як основні джерела відображення та пошуку інформації за галуззю знання, прізвищем автора чи назвою документа, персоналією; довідково-бібліографічний апарат спеціалізованих відділів провідних бібліотек повинен відображати фонд також за видом образотворчого документа (наприклад: образотворчі каталоги, листівки, плакати, альбоми, ілюстрації з неперіодичних та серіальних видань)» і бути не лише у карткових каталогах і картотеках, а й електронних. З цим висновком-пропозицією не можна не погодитись.

Текст монографії супроводжує ціла низка таблиць, де зосереджено великий масив інформації, яка унаочнює розвиток документних ресурсів галузі наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., наповнює авторське дослідження конкретикою і підводить під його теоретичні положення й практичні висновки переконливу фактологічну основу.

Отже, монографія М. Б. Шатрової вирізняється новизною погляду на комплексне дослідження складу, змісту та особливостей розвитку документних ресурсів української бібліографії образотворчого мистецтва 1996–2005 рр. Тому вона, безумовно, стане у пригоді дослідникам у галузі книгознавства, бібліографознавства, документознавства, а також викладачам, аспірантам, студентам вищих навчальних закладів відповідних напрямів та працівникам наукових бібліотек. Книга може зацікавити викладачів та вчителів образотворчого мистецтва, адже знайомить з історією розвитку документного ресурсу з образотворчого мистецтва в Україні.